

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2008
FORFATTER:	Svend Aage Sørensen
TITEL:	Forsvarsbrødrene i Kolding.
KORT RESUME:	Foreningens historie fra 1879 til i dag.

FORSVARBRØDRENE I KOLDING

AF SVEND AAGE SØRENSEN

Forsvarsbrødrene for Kolding og Omegn blev stiftet den 7. april 1879 på Hotel Danmark af 23 forhenværende soldater. Forbilledet var De Danske Våbenbrødreforeninger, men her kunne man kun blive medlem, hvis man havde været tjenstgørende enten i Treårskrigen 1848-50 eller i krigen 1864.

Den første forsvarsbroderforening var stiftet i Horsens i 1875. Man syntes, at unge soldater skulle have et mødested, der kunne videreføre det kammeratskab, de havde fået i soldatertiden, og de kunne så også støtte hinanden i tiden efter. Enhver, der havde tjent i den danske hær eller marine, kunne blive optaget som medlem, og derfor var det et bredt udsnit af befolkningen, der udgjorde medlemsskaren, men fædrelandskærlighed var en betingelse. Den lokale forening (selskabet), blev officielt stiftet den 8. april, som var Kong Christian 9.s fødselsdag, og havde som første formålsparagraf at "virke hen til, at enhver våbenfør dansk mand anser det for en hæder at bære våben for sit fædreland såvel i krigstid som i fredstid". Indskuddet til foreningen var i begyndelsen 2 kr. samt 50 øre i kontingent pr måned.

N. P. Jørgensen, restauratør på Kolding Banegård, tog initiativ til foreningens oprettelse og fik medlemsnummer 1. Første formand var garver N. C. Madsen, kasserer var arrestforvarer C. V. Ferslev, der boede på Kol-

ding Rådhus ud mod Vestergade. Rådhuset var den gang også byens arresthus.

Ud over det almindelige medlemskontingent blev der opkrævet 50 øre til fanen og musikkassen, men for fanens vedkommende kom man hurtigt ud af det, idet en dansk mand i Aabenraa, buntmager Martin Peter Nielsen forærede foreningen et stort dannebrogflag. I 1870, da danskerne i Sønderjylland i anledning af den fransk-tyske krig blev udkommanderet til at forrette grænsevagtjeneste, havde buntmager Nielsen håbet, at de danske soldater skulle gæste Aabenraa og i den anledning købt et stort smukt flag for dermed at hylde sine landsmænd, når de indtog byen. Det glippede imidlertid, og ved en lejlighed lod han til en koldingborger falde en bemærkning om, at han næppe nogensinde fik brug for flaget. Men hvis der i Kolding var en forening, der kunne anvende det, stod det til rådighed. Koldingborgeren kom i tanke om forsvarsbrødrene, der gerne tog imod flaget. Som tak for flaget udnævntes buntmager Nielsen til æresmedlem. På flaget maledes et skjold med et par slyngede egegrene under navnet De danske Forsvarsbrødre for Kolding og Omegn. Fanens indvielse fandt sted den 26 juni 1879 ved en større højtidelighed, hvortil Våbenbrødrene i Kolding og Kolding Sangforening var indbudt. På Akseltorv slog

borgmester Schjørring det første søm i for Kongen, restauratør N. P. Jørgensen det andet for fædrelandet og N. C. Madsen det tredje for foreningen, og man marcherede derpå med musik og fane til Marielund, der i dagens anledning velvilligt var overladt til selskabet. Her afholdtes en stor folkefest med dans, fyrværkeri m.m. Festpladsen var oplyst med kulørte lamper og blus. Denne fane var foreningens samlingsmærke indtil 1929, da den blev afleveret til Museet på Koldinghus.

Velvilje til at give gaver til foreningen var stor. Slagtermester Ørum gav i februar 1880 en gave på 100 kr., der efter giverens ønske skulle anvendes til en bolig for ældre trængende forsvarsbrødre og disses enker. Det blev begyndelsen til foreningens byggefond, og fra 1881 bestemtes det, at der af hvert månedskontingent skulle henlægges 10 øre – 5 øre til byggefonden og 5 øre til fornøjelseskassen.

Forsvarsbrødrene oprettede også deres egen sygekasse. Den begyndte sin virksom-

Forsvarsbrødre ca. 1895.

hed den 1. april 1880. I starten kunne man få en sygehjælp på 45 øre pr. dag, men senere forhøjedes den til 1 kr., og det nødvendiggjorde en forhøjelse af det månedlige kontingent med 10 øre til 60 øre. I 1880 trådte Lånekassen i virksomhed. Den har hjulpet mangan en broder over en vanskelig tid med beløb fra 20 til 200 kr., som det i nogle tilfælde var svært at få tilbagebetalt.

Foreningen arrangerede mange fester og udflugter for medlemmerne. Bl.a. kan nævnes en udflugt til Esbjerg og Fanø i maj 1885. Man mødtes kl. 4.30 om morgenen på Kolding Banegård. Jernbanebilletten kostede 2,30 kr., sejlturen 75 øre, fællesspisningen 1,50 kr. og kaffe m.m. 50 øre. Det var andre priser end i dag! Den 8. april 1888 holdtes stiftelsesfest og fødselsdagsfest for kongen. Der serveredes skildpadde og steg for 1,35 kr. pr. kuvert iberegnet øl og snaps.

Siden 1892 har der været afholdt præmieskydninger i foreningen. Ved den første præmieskydning henvendte man sig til Krigsministeriet og bad om lån af 25 Remingtonrifler. De blev beredvilligt stillet til rådighed, og efter endt skydning blev de udstationeret hos medlemmerne. Senere blev 15 af riflerne sendt tilbage, mens de resterende 10 blev anbragt hos medlemmerne, der skulle sørge for at rengøre riflerne. Præmieskydningen blev efterfulgt af et bal, og det blev en tradition. Dog måtte skydningerne aflyses i 1940 og nogle år under besættelsen. Skytteafdelingen er i dag det store trækplaster, når der skal hveres nye medlemmer. Forsvarsbrødrenes skytter deltager i mange stævner rundt i landet på både 15 m og 200 m.

Fra 1896 ses det, at der ved ballerne skulle betales 50 øre for hver ekstra dame medlem-

merne havde med! Denne passus går igen mange gange, så det må have været nogle livlige baller. I 1899 afholdt man et maskebal for medlemmerne med damer – her kostede de ekstra damer 75 øre, og festen fortsatte til kl. 4.

I 1889 meldte en større del af foreningens mere konservative medlemmer, bl. a. farver Utzon, handskemager P. Meier, købmand Aagaard og litograf M. Neuhausen sig ud af foreningen og dannede en konkurrerende forening "Forsvarsbroderforeningen af 1889". Den nye forening rejste mindesmærket for Niels Kjeldsen nord for Blåkjærskov. I august 1891 afholdt våbenbrødrene en oplæsningsaften i deres bygning Kronborg, Jernbanegade 54, hvor overskuddet tilfaldt monumentet for Niels Kjeldsen. Monumentet blev afsløret den 18. oktober 1891. Da den nye forsvarsbroderforening senere igen blev nedlagt, blev det Forsvarsbrødrene, der overtog pasningen af mindesmærket. Det var proprietær Berg og hans hustru, der i mange år varetog denne opgave.

Forsvarsbrødrene har afholdt en lang række fest- og mindedage. Foreningens stiftelsesdag, den 8. april, Christian 9.s fødselsdag blev i gamle dage fejret med procession gennem byen med musik og fane og som regel med efterfølgende bal eller fællesspisning. Selskabet deltog også altid i våbenbrødrenes fester i forbindelse med de nationale mindedage. Forsvarsbrødrene har også altid deltaget i fester til ære for Kongehuset. Der var fakkeltog i Kolding i anledning af Christian 9.s 25 års regeringsjubilæum den 15. november 1888 og fanetog ved hans guldbryllup den 26. maj 1892. Der var også fanetog gennem byen, da borgmester Schjørring havde

Mindesmærket for Niels Kjeldsen, der rejstes i 1891 og er placeret ved vejen mellem Kolding og Vejle lidt nord for Blåkjærskov. Foto: J. Inge-mann.

25 års embedsjubilæum den 28. maj 1894 og et fakkeltog, da han i 1902 havde 25 års jubilæum som borgmester.

Ved foreningens eget 25 års jubilæum i 1904 samledes man på Højskolehjemmet i Jernbanegade. Herfra gik man i procession med et 12 mands orkester til "Kronborg", hvor man afhentede de våbenbrødre, der endnu kunne være med. Derfra gik processionen til Rådhuset, hvor man hentede By-

rådet. Ved middagen var der 9 musikere og ved det efterfølgende bal 7 musikere.

En af de markante formænd i begyndelsen af 1900-tallet var fabrikant S. Winkler. Han havde først en forretning i Østergade og byggede senere en stor uldvarefabrik på Parcelvej. S. Winkler fraflyttede Kolding i 1907, mens hans fabrik eksisterede til o. 1970, og i bygningerne havde Teknisk Forvaltning og Skole- og Idrætsforvaltningen i mange år derefter administrationslokaler. Da S. Winkler forlod byen, skænkede han Forsvarsbrødrene 500 kr., der blev grundlaget for en understøttelsesfond, der i mange år uddelte julehjælp til trængende forsvarsbrødre eller deres enker.

Ved generalforsamlingen i 1928 oprettedes en julesparekasse. Rentebeløbet af de indkomne penge er blevet brugt til at understøtte trængende brødre og til at afholde et juletræ for børnene.

En af de mest engagerede medlemmer i foreningen har været danselærer Michael Madsen. Han bidrog første gang til foreningens arrangementer i 1928, blev medlem af bestyrelsen i 1934 og formand i 1936. Han største fortjeneste var, at han startede foreningens blad "Appel" og var dets første redaktør.

Forsvarsbrødrene har altid deltaget i Valdemarsdagen i Kolding, som våbenbroderen hospitalsforstander Jens Jensen tog initiativ til. I 1934 bidrog man til at redde det traditionelle flagoptog gennem byen, da komiteen for festens afholdelse ikke havde økonomi til at fortsætte. Forsvarsbrødrene trådte til med en bevilling på 100 kr. Broder grosserer Ernst var i en lang årrække formand for Valdemarsdagskomitéen. I 1940

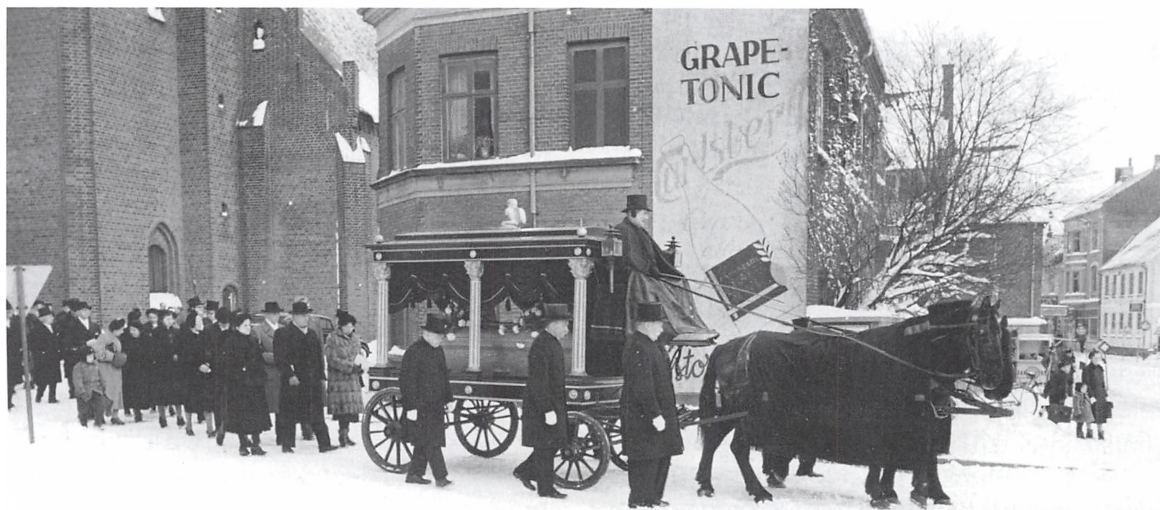
måtte man ændre arrangementet, da tyskerne forbød børneoptøget gennem byen. I stedet blev festen afholdt i Sct. Nicolai Kirke, hvor der uddeltes flag til børnene.

Forsvarsbrødrene deltog med fane og deputation, da den sidste veteran fra 1864, C. Gerthsen fra Ødis blev begravet på Ødis Kirkegård den 2. juni 1939. I april 1940 besøgte forsvarsbrødrene i Kolding de fem soldater fra Haderslev, der var blevet såret ved den tyske besættelse den 9. april, bl.a. vores eget medlem, slagtermester Bertel Bertelsen. Hver af de fem soldater fik overrakt en spise-ske med inskriptionen "For tapperhed. 9. april 1940 DFB Kolding".

I 1942 skrev konsul Chr. Eff som sidste (æres)medlem af Koldingafdelingen af Vå-

benbrødrene til formanden for De danske Forsvarsbrødre i Kolding, at han nu efter en beslutning, der var truffet i 1931, havde overdraget våbenbrødrenes protokol til Museet på Koldinghus. Han havde afsluttet protokollen med følgende udtalelse:

"Jeg føler det som en kær pligt til afslutning i denne protokol at bringe selskabet De danske Forsvarsbrødre, Kolding Afdelings medlemmer en hjertelig tak for den veneration, de gennem årene nærede for og de hædersbevisninger de ved enhver given lejlighed udviste mod de gamle våbenbrødre. Takket være denne kærlighed blev samtlige våbenbrødre fulgte til deres sidste jordiske hvilested på militær vis under fuld musik og egen fane, båret af en forsvarsbroder, da

Konsul Chr. Eff føres i Kolding Borgerlige Begravelseskasses ligvogn med engel på toppen fra Sct. Nicolai Kirke ledsaget af forsvarsbrødre i februar 1953.

ingen våbenbroder længere var i stand hertil, og fulgt af forsvarsbrødre i stort tal”.

Chr. Eff, der takket være sit store arbejde for våbenbrødrene, var blevet æresmedlem i deres forening, blev nu også æresmedlem hos forsvarsbrødrene. Han kvitterede for dette ved at tildele foreningen flere legater. Da han døde den 6. februar 1953 besluttede bestyrelsen, at forsvarsbrødrene skulle vise ham den sidste ære ved at følge båren med fuld musik ledsaget både af våbenbrødrenes og forsvarsbrødrenes faner. Efter højtideligheden i kirken blev rustvognen ledsaget til den nye kirkegård, og byorkestret, der gik i spidsen, spillede sørgemusik hele vejen.

Besættelsen satte en stopper for mange af selskabets aktiviteter. Bl.a. måtte man undvære den årlige præmieskydning, der var blevet en fast tradition, og hvor medlemmerne marcherede med musik og faner fra Akseltorv til Munkensdam. Selskabet rammes hårdt, da broder, redaktør N. E. Therkilsen blev dræbt ved schalburtagen på Kolding Folkeblad i september 1944.

Efter krigen kunne der sidst på sommeren 1945 afholdes to store skydninger. Foreningen fik 70 geværer fra tyskernes efterladenskaber og mange tusinde patroner dertil.

Den 12. august 1945 afholdtes en stor fredsfest på Koldinghus. Med musik og alle soldaterforeningsfanerne gik man fra Banegårdspladsen til Koldinghus, hvor udenrigsminister Christmas Møller talte. Før og efter talen sang kgl. operasanger Frans Anderson. Festen sluttede med festfyrværkeri arrangeret af broder kunstfyrværker Diedrichsen.

I 1946 tog bestyrelsesmedlem, broder, asurandør Sv. E. Andersen initiativ til opret-

telse af et sangkor. Koret har medvirket ved foreningens fester, ved skydninger og ved arrangementer udenbys. Sangkoret består i dag af en lille stabil kerne på 14 medlemmer, som tager ud på plejehjem og i kirker, når de bliver budt. En koncert i Vorbasse Kirke er en årligt tilbagevendende begivenhed.

Et meget stort arrangement i foreningens historie var opførelsen af friluftsteaterforestillingen N. H. A. Schougaards “Sit løfte har han holdt” i Koldinghus Slotsgård i august 1948. Stykket var skrevet i anledning af kampene ved Fredericia og Kolding under Treårskrigen og blev spillet af forsvarsbrødrene og deres damer. Forestillingen, der led under dårligt vejr, blev et par gange senere opført ved andre anledninger. Forsvarsbrødrene opførte desuden flere amatørforestillinger inden døre på Alhambra og Industrien i årene efter krigen, men det faldt efterhånden bort.

På 100 årsdagen for Slaget ved Kolding den 23. april 1949 blev der nedlagt krans på forskellige krigergrave, både her i byen og i omegnen. På Taulov Kirkegård afsløredes en mindesten, skænket af stenhuggermester Oskar Jensen, Kolding, for de syv gardehusarer, der ligger begravet der. Det var en smuk højtidelighed, mange faner deltog, der var gudstjeneste i kirken og forsvarsbrødrenes sangkor sang “Slumre sødt i Slesvigs jord”. I højtideligheden deltog hofjægermester E. Castenskiold, Kongstedlund, som var sønnesøn af løjtnant L. Castenskiold, der ledede gardehusarernes angreb ved Fynsvej den 23. april 1849.

Ved selskabets jubilæumsdag den 8. april 1954 blev den mangeårige formand, Michael

Forsvarsbrødrenes 75 års jubilæumsdag den 8. april 1954. Formanden Michael Madsen sidder nr. 2 fra højre. Til venstre for ham Sv. E. Andersen, der blev hans efterfølger og var formand 1955-1975.

Madsen, benådet med dannebrogsmændenes ridderkors under en reception på Rådhuset, hvor oberst Gabel Jørgensen fra Haderslev dekorerede formanden. I anledning af jubilæet marcherede en æresgarde i gamle uniformer med regimentsmusik gennem Kolding.

I 1955 afløste assurandør Sv.E. Andersen Michael Madsen på formandsposten. Det var et naturligt valg, da han havde siddet i bestyrelsen i 10 år, de sidste år som næstformand, og han havde som nævnt ovenfor

også været initiativtager til medlemsbladet og sangkoret.

Sv. E. Andersen var desuden aktivt engageret i byggeriet af Forsvarsbrødrenes Stiftelse, Dyrehavevej 100-106, der kunne indvies den 7. juli 1960. Stiftelsen er et godt aktiv for selskabet. Stiftelsen blev bygget for at medlemmerne havde mulighed for at leje en billig bolig, men lejlighederne er små, så i dag søges de ikke så meget af medlemmerne selv som af yngre mennesker. Det gør så, at der ofte er udskiftninger. Stiftelsens selskabs-

lokale bruges flittigt til generalforsamlinger og jubilæumsfester, til øvelseslokale for sangkoret m.m.

Siden Sv. E. Andersens tid har vognmand Knud Bentzen haft formandsposten (1975-1980), derefter blev det Knud Erik Høyer (1980-1989) og Marcus Harbek (1989-2000). Nuværende formand er Bernt H. Sielemann.

Grev Ingolf er æresmedlem af selskabet og deltog sammen med grevinde Sussie i 120 års jubilæumsfesten i 1999, der afholdtes på

Grundstensnedlæggelsen til Forsvarsbrødrenes Stiftelse, Dyrehavevej 100-106 i april 1960. Foto: P. Thastum.

Koldinghus. Da Den Danske Brigade mindedes med en stor udstilling på Koldinghus i 1998, stod selskabet fanevagt ved udstillingen.

Selskabet er repræsenteret ved mindehøjtideligheden i Christiansfeld for slaget ved Kolding 23. april 1849, og står siden 2000 for flaghejsningen ved den flagstang i Byparken, som Bertram Knudsen i 1945 skænkede til Kolding Kommune. Her er der hvert år flaghejsning den 5. maj.

Kongeskydningen afholdes hvert år på Staldgården. Sangkoret har til opgave at afhente skyttekongen ved kongeskydningen.

Selskabet har mærket en vigende tilslutning, hvilket er naturligt da der ikke indkaldes så mange til tjeneste mere, men alle, der har tjent ved hjemmeværn, lottekorps, m.m. kan optages.

LITTERATUR:

Selskabet De Danske Forsvarsbrødre for Kolding og Omegn 1879-1904.

Selskabet "De danske Forsvarsbrødre for Kolding og Omegn" 1879-1954, jubilæumsnummer af Appel.